

Banka Kavramı

Banka kavramı ile ilgili olarak mevzuatta açık bir tanım yapılmamıştır. Fakat bankaların işlevleri dikkate alınarak bazı tanımlamalar yapılmıştır. Bununla birlikte yürürlükte bulunan 5411 sayılı Bankacılık kanunu'nda banka kavramı sadece hangi kuruluşların banka sayılacağını belirtecek şekilde yer almaktadır.

Bankacılık Kanunu'na göre; “Banka; banka adı altında Türkiye'de kurulan kuruluşlar ile yurtdışında kurulu bankaların Türkiye'deki şubelerini ifade etmektedir. “

Banka kavramı hukuk sözlüğünde “Banka; mevduat veya başka yollarla tasarruf sahiplerinden topladığı veya elde ettiği sair fonları, kendi hesabına ödünç verme, iskonto etme gibi yollarla kullanmayı faaliyet konusu yapan, mevzuatın aradığı şartlara göre kurulan finans kurumudur. Bankalar yasasına ve diğer yasalara uygun olarak kurulan kurumlara banka denir. Bankalar, kredi alım satımı ile uğraşır ve bazı yatırımlar yaparlar.” şeklinde tanımlanmaktadır. Buna göre; banka adı altında Türkiye'de kurulan kuruluşlar ile kastedilen, yetkili makamlardan kuruluş ve faaliyete geçme izni alarak kurulan kurumlardır.

Bankaların izin alma zorunluluğu ve izinlilik niteliği yeterince ayırt edici özellik taşıdığından, bankanın tanımlanmasına ayrıca ihtiyaç duyulmamıştır denilebilir. Banka, bugünkü iktisadi ve ticari hayat içinde çok önemli yeri olan ve sermaye, para ve kredi üzerine her çeşit işlemi yapan ve düzenleyen, özel ve tüzel kişilerin, devletin ve işletmelerin bu alandaki her türlü ihtiyacını karşılamak üzere çalışan bir ekonomik sistemde önemli bir kurum olup, bankaların temel görevi ödemelerde aracılık etmektir. Böylece işlemeyen sermayeyi işleyen sermaye duruma getirirler. Banka, ayrıca, halkın belli bir zaman içerisinde harcamadığı paraları kabul ederek bunları nema getirir şekilde ikraz ve plase eden, ödemelerde aracılık, para nakli, senet tahsili, emanet kabulü gibi çeşitli hizmetler gören bir işletme olarak tanımlanmaktadır.

Bankalar mevduat olarak topladıkları fonları kredi olarak fon talep eden kuruluşlara satarken finansal sistemin en ağırlıklı aracı kurumu olarak ekonomi içinde çok önemli bir işlevi yerine getirirler. Gerçek anlamıyla incelendiğinde doktrinde de ifade edildiği gibi, “banka”nın asgari ve “olmazsa olmaz” unsurlarını içeren bir tanımını yapmak mümkün değildir.

Ancak, “banka, halktan topladığı ya da kendi sahip olduğu paraları kredi olarak kullandıran ve para akışına aracılık eden iktisadi işletme ve bu işletmenin sahibi durumunda olan bir anonim şirket türüdür” denilebilir.

Bankalar bir yandan yatırılabilir fonları arttırırken diğer taraftan da yatırım yapmak isteyenlere bu fonları aktarmakla ekonomide kaynak kullanımını etkilemektedir. Bu kaynakların iyi bir şekilde kullanılması, hem yatırımları kolaylaştırmakta, hem de ekonomik gelişmeye katkıda bulunmaktadır.

Belirli ekonomik ve sosyal ilişkilerin ürünü olan çok yönlü ve karmaşık bir yapı olarak karşımıza çıkan bankacılık sisteminin üstlenmiş olduğu ve her dönemde geçerliliğini koruyan temel işlevi, zamanla hem mal, hem de değişim aracı olarak kabul edilen paranın emanet veya ödünç alınması ve saklanması ya da ödünç olarak verilmesi işlemini yerine getirmesidir. Bu temel işlevden hareketle bankaları ekonomide gerçek ve tüzel kişilerden parası olan fakat

kullanma eğiliminde olmayanlar ile paraya ihtiyaç duyanlar arasındaki para arz ve talebin büyük bir kısmının karşı karşıya geldiği kurumlar olarak açıklamak uygun olacaktır.

Bankaların Sınıflandırılması

Türkiye’de Kurulu Bankalar ve Yurtdışında Kurulu Kuruluşların Bu Nitelikteki Şubeleri

Bankacılık Kanunu’nda bankalar değişik özellikleri dikkate alınarak sınıflandırılmışlardır. İlk ayırım, 5411 sayılı Kanun’un 2. maddesinin 1. fıkrası kapsamında yapılan; Türkiye’de kurulu bankalar – Yurtdışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubeleri biçimindedir. Söz konusu 1. fıkraya göre; **“Türkiye’de kurulu mevduat bankaları, katılım bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları, yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubeleri ve bunların faaliyetleri bu kanun hükümlerine tâbidir.”** Burada, bankalar ülke unsuru yönünden sınıflandırılmıştır.

Bankacılık Kanunu kapsamında, kuruluş başvurusunda bulunmak suretiyle bankacılık izni almış olan bankalar, Türkiye’de kurulmuş bankalar statüsündedirler. Bu ayırım merkezi yurt içinde bulunan bankalar, merkezi yurtdışında bulunan bankalar biçiminde de yapılmaktadır. 2. maddenin 1. fıkrasında geçen “bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubeleri” tanımına göre yurt dışında kurulu herhangi bir bankanın, Türkiye’de Bankacılık Kanuna tâbi olacak şekilde “şube açmasından” ya da öncelikle “şube açma izni almasından” bahsedebilmek için söz konusu yurtdışı bankasının tam ve mutlak biçimde Bankacılık Kanunu kapsamında tanımlanan; mevduat, katılım, kalkınma ve yatırım bankaları biçiminde kurulu olduğunu belirlemesi gerekir. Dolayısıyla Türk Bankacılık sisteminde 3 tür banka mevcut olup, bunlardan ticari bankalar ya da mevduat bankaları ile faizsiz sisteme göre kurulmuş olan katılım bankaları mevduat kabul edebilme hakkına sahiptir. Kalkınma ve yatırım bankalarının mevduat kabul edebilme yetkisi yoktur.

Mevduat, Katılım, Yatırım ve Kalkınma Bankaları

Bankacılık Kanunu’nun 2. maddesine göre; Türk bankacılık sisteminde **banka, “mevduat bankaları ve katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları”** anlamına gelmektedir.

Getirilen bu tanımın yetersizliğini, kanun koyucunun “başarısızlığı” ya da “kolaycılığa kaçması” biçiminde yorumlamak doğru değildir. **Faaliyet alanına dayanan**, kapsam sınırlandırması biçiminde bir tanım çabasına girilmesi, esasen bankaların fonksiyonlarının, yaptıkları işlerin günden güne genişlemesi ve karmaşıklaşması nedenine dayanmaktadır.

Bu nedenle, banka kavramı tanımlanırken **“bankacılık işiyle uğraşan tüzel kişilere denir”** genellemesi temel alınmakta ve buna ek olarak, kuruluştaki aranılan özellikler, faaliyette bulunma yetkisine sahip olduğu alan ve benzeri öğeler koyulmaktadır.

Bankacılık Kanununa göre yapılan ayırım; mevduat bankaları, katılım bankaları, yatırım ve kalkınma bankaları biçiminde yapılmaktadır. Bu sınıflandırma, Bankacılık Kanunu’nun 2. ve devamı maddelerine göre, bankaların faaliyet alanları çerçevesine dayanılarak oluşturulmuş olan bir ayırımdır. Bu ayırımı; “mevduat toplama yetkisine sahip olan ve olmayan bankalar ile kalkınma ve yatırım bankaları” şeklinde de ifade edebiliriz.

Mevduat Bankaları

Bankacılık Kanunu 3. madde çerçevesinde, mevduat bankası hakkında şöyle bir tanım getirmemiz mümkündür: **“Kendi nam ve hesabına, yazılı ya da sözlü olarak veya herhangi bir şekilde halka duyurulmak suretiyle ivazsız veya bir ivaz karşılığında, istendiğinde ya da belli bir vadede geri ödenmek üzere para kabul eden ve bu parayı kredi biçiminde kullanarak faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubeleridir.”**

Mevduat bankaları da kalkınma bankaları gibi kredi kuruluşu sayılmaktadırlar. Mevduat bankaları bakımından faaliyet alanı çerçevesinde yapılan bu tanımları belirginleştirmek için, mevduat kavramının anlamını kısaca açıklayalım.

Mevduat, kelime anlamı itibariyle “tevdî olunan” şeyleri ifade etmektedir.

Mevduat toplama faaliyeti bu çerçevede değerlendirildiğinde; bankalar ve müşterileri arasında kurulan ve **vedia (emanet) akdi yahut karz (ödünç, borç) akdi özelliklerini** taşıyan bir faaliyet olduğu söylenebilir. Mevduat bankalarının temel işleyişi; piyasalardan ivazlı ya da ivazsız olarak, belirli bir vadede geri ödemek üzere para toplamak, topladığı bu mevduatı daha yüksek bir getiri (kâr) sağlayacak biçimde kredi olarak talep eden kişilere kullandırmaktır. **Bu anlamda, mevduat bankaları mevduat olarak topladıkları parayı, çalıştırmak suretiyle para kazanan kurumlardır.** Mevduat bankaları, topladıkları mevduatı kredi olarak kullandığı sektörlerle ve bu faaliyetin genel özelliklerine göre; ticaret bankaları, iş bankaları, ziraat bankaları ve halk bankaları biçiminde de ayrıca bir tasnife tabi tutulabilmektedirler. Bu ayırım büyük ölçüde ülkemiz bankacılık tarihçesi ve uygulamasından esinlenmiştir.

Mevduat bankaları ya da başka bir deyişle ticari bankalar prensip olarak talep edildiğinde geri ödenebilen mevduat şeklinde fon toplayıp ödünç ve açık kredi şeklinde avans veren, senet iskonto eden kuruluşlardır. Ticari bankaların en önemli fonksiyonu cari hesaplara mevduat kabul ederek çek ve ciro transferiyle bir fon transfer sistemini çalıştırarak kaydı para yaratmalarınıdır. Ticari bankalar vadeli ve vadesiz tasarruf kabul etmekte, kısa vadeli kredi verdikleri gibi orta ve uzun vadeli kredi açmakta; menkul kıymetler piyasasında ihraç alım-satım kurumu, borsa simsarı faaliyetleriyle aktif bir rol almaktadır.

Katılım Bankaları

Katılım Bankaları; özel cari hesap ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubeleri biçiminde tanımlanmaktadır.

Bu tanımdaki **özel cari hesap** kavramıyla; yatırılan paraya karşılık olarak bankanın, hesap sahibine herhangi bir getiri (faiz, kâr payı vb...) ödemediği ve sahibinin dilediği an, yatırmış olduğu parayı çekebileceği fonlar kastedilmektedir. **Katılma hesabı ise,** bu nitelikteki bankalara yatırılan paranın bu kurumlarca kullandırılmasından doğacak kâr veya zarara katılma sonucunu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri

ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen fonlar anlamına gelmektedir. 4389 sayılı Bankacılık Kanunu'nda, "Özel Finans Kurumları" olarak düzenlenen bu kurumların Türk hukukunda "banka" adını elde etmeleri, **5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile gerçekleşmiştir.** Türkiye'de Özel Finans Kurumları hakkında ilk düzenleme ise 19/12/1983 tarih ve 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile değişikliklerle banka sayılmadıkları halde; Bankacılık Kanunundaki bazı hükümlere tıpkı bankalar gibi tâbi olacakları kabul edilmişti. Bu anlamda Özel Finans Kurumlarının Bankacılık Kanunu'na tabi olmaları yeni değildir, fakat "**katılım bankası**" adı ile faaliyet göstermeleri **5411 sayılı Kanun'a dayanmaktadır.**

Ülkemizde İslam ilkelerine sıkı sıkıya bağlı faiz geliri istemeyen kişilerin tasarruflarına yönelik **faizsiz çalışan** banka dışı mali aracı görünümünde **6** kuruluş kurulmuştur. Faizsiz bankacılık sistemi denilen bu sistem 1980'li yılların sonunda başlamıştır. Katılım bankalarının fon kaynakları ve fon kullandırma biçimi ile ticari bankalar arasında birtakım farklılıklar olmakla birlikte faizsiz çalışma ve **ticari işlem olmaksızın nakit kredi vermeme** dışında benzerlikleri daha fazladır. Bu kuruluşlar her vade grubu kendi içinde bağımsız olarak işletilmek üzere katılma hesapları ya da cari hesaplar biçiminde fon toplamaktadır. **Bir vade grubuna para yatırıldığında ya da çekildiğinde değişen bir katsayı yoluyla her işleme ayrı hesap değeri verilmekte, bu vade grubuna yatırılan tutarlarla grubun sağladığı kar tutarı hesap değerlerine bölünerek bir birim değeri bulunmaktadır. Bu birim değerdeki kâr tutarı banka ve tasarruf sahibi arasında paylaşılmaktadır. Bunun adına kâr payı denmekte ve yapılan işlemlerden elde edilen kâr payı mudi hesaplarına dönem sonlarında aktarılmaktadır.**

Bu kurumlardan fon isteyen kişi veya kurumlara doğrudan bir para ödemesi yapılmamakta, bu parayla amaçlanan alım işlemleri ve yatırımlar katılım bankaları (eski adıyla özel finans kurumu) tarafından yapılmaktadır. **Yani kurum malın bedelini ödemekte ve bu emtiayı fon kullanan müşterisini borçlandırarak, başka bir deyişle, üzerine kâr koyup satarak devretmektedir. Burada, faiz kapsamına girmemesi için, fon kullanımı nakdî değildir ve mal alım-satımı sonucu para kredi alan müşteriye değil onun mal satın aldığı kişi ya da kuruma ödenerek o kişi adına mal satın alınmış olur.**

Kalkınma ve Yatırım Bankaları

Kalkınma ve Yatırım bankaları, mevduat veya katılım fonu kabul etme dışında; kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren ve/veya özel kanunlarla kendilerine verilen görevleri yerine getiren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubeleridir şeklinde Bankacılık Kanununda(md.3) tanımlanmıştır.

Bankacılık Kanununun 3. maddesindeki bu tanımdan da anlaşılacağı üzere; **kalkınma ve yatırım bankaları, mevduat ve katılım fonu toplayamazlar; fakat** kredi kullandırma işlevleri vardır. **Kalkınma ve yatırım bankaları bireysel bankacılık işlemleri yapmak ve kambiyo işlemlerine aracılık etmek gibi faaliyetlerle ilgilenemezler.** Kullandıracakları kredilerin finansmanını sağlamak için, **kendi öz kaynaklarını ve yurt içinden ya da dışından topladıkları fonları kullanırlar.**

Bu bankaların ülkelerin kalkınmaları için oldukça önemli işlevleri vardır. Bu Bankalar, **"orta ve uzun vadeli finansman sağlayan, proje değerlendiren, şirketleri yapılandıran,**

rehabilite eden, birleştiren, satan ve tasfiye eden, varlık yönetim şirketi kuran, işleten ve yönlendiren, yerli ve yabancı yatırımcıya gerçek anlamda danışmanlık yapan, yatırım araçlarının leasing yoluyla finansmanını sağlayan ve kendileri veya müşterileri adına menkul kıymet ihraç edebilen, daha da önemlisi bütün bunları tali değil birer asli fonksiyon olarak benimseyen yapı ve özellikleriyle, bu hizmetlere ihtiyaç duyan reel sektör için en az ticari bankalar kadar gereklidir.

Kalkınma bankaları, bizim gibi gelişmekte olan ülkelerde, yatırım sermayesi açığını gidererek ve bunun yanı sıra teknik açıdan yardımda bulunarak, girişimcilerin temel endüstri dallarına yönelmelerini sağlayarak, endüstrileşme dolayısıyla kalkınma sürecini hızlandırmayı üstlenen kuruluşlardır.

Bu çerçevede banka kavramı mevduat bankaları ve katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarını ifade etmektedir.

Bu tanımlamada bankanın, fon toplama ve bu fonları kredi olarak kullandırma özelliği vurgulanarak bankacılık faaliyetlerinin temeli ortaya konulmaktadır. **Bankalar basit anlamda paranın ticaretini yaparken, aynı zamanda ülkedeki para miktarının temsil ettiği maddi kaynakların en etkin biçimde kullanılmasını sağlamak işlevini de yerine getirmiş olmaktadır.**

Bankalar, dar anlamda yalnızca para piyasasında faaliyet gösteren bir aracı kurum değil bununla birlikte tüm ekonomik sistemi etkileyen fon arz ve talebin yönlendirilmesinde ve bu fonların ekonomik gelişmeye katkıda bulunmasında önemli görevler üstlenen bir finansal kurum olarak faaliyet göstermektedir.

Yapılan tanımların hemen hepsinde ortak olarak kullanılan iki unsurun olduğu görülmektedir. Bunların birincisi mevduat toplama, ikincisi ise kredi vermektir. Bankaların asıl işlevlerinin de bunlar olduğu kanısındayız. Bankanın birden fazla tanımının yapılmış olmasına rağmen eksiksiz bir tanımının yapılabilmesi mümkün değildir. Çünkü bankalar hem para piyasasında hem de sermaye piyasasında faaliyet göstermek suretiyle işlevlerini çeşitlendirmeye devam etmektedirler. Yukarıdaki açıklamalardan yola çıkılarak bir tanım yapmakta fayda vardır.

Buna göre; **“banka, bir başka finansman kuruluşundan fon sağlayarak veya halktan tasarruflarını toplayarak bunları büyük fonlara dönüştüren ve elindeki bu fonları ihtiyacı olan gerçek ve tüzel kişilere kredi yoluyla kullandıran ayrıca teknolojik gelişmeleri dikkate alarak hizmetlerini bilişim yoluyla sunan, toplumsal kalkınmayı ve ülke ekonomisini geliştiren kurumlardır.**

Bankacılık İşlemleri

Bankacılık işlemlerinden anlaşılması gereken, müşteriyle muhatap olunmasını gerektiren işlemlerdir. Türk banka hukukunda bankaların yapabileceği hizmetler sayılmış değildir. Ancak bankalar mevduat kabul edebilirler ve bankacılık işlemleri yapabilirler.

Bankacılık işlemleri kavramının ne anlama geldiği çok açık olmamakla birlikte para ve sermaye piyasasına özgü işlemler şeklinde tanımlanabilir.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun **4. maddesi** bankaların faaliyet konuları ilgili olarak konuyu düzenlenmiş ve bu alandaki yasal boşluğu ortadan kaldırmıştır.

Mevduat ve katılım fonu kabulü dışında sadece Bankacılık Kanunu'nda tespit edilen faaliyetler şöyledir:

- **Mevduat kabulü;**
- **Katılım fonu kabulü;**
- **Nakdi, gayri nakdî her cins ve surette kredi verme işlemleri;**
- **Nakdi ve kaydî ödeme ve fon transferi işlemleri, muhabir bankacılık veya çek hesaplarının kullanılması dahil her türlü ödeme ve tahsilat işlemleri;**
- **Çek ve diğer kambiyo senetlerinin iştirası işlemleri; saklama hizmetleri;**
- **Kredi kartları, banka kartları ve seyahat çekleri gibi ödeme vasıtalarının ihracı ve bunlarla ilgili faaliyetlerin yürütülmesi işlemleri;**
- **Efektif dahil kambiyo işlemleri; para piyasası araçlarının alım ve satımı;**
- **Kıymetli maden ve taşların alımı, satımı veya bunların emanete alınması işlemleri;**
- **Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı; vadeli işlem sözleşmelerinin, opsiyon sözleşmelerinin, birden fazla türev aracı içeren basit veya karmaşık yapıdaki finansal araçların alımı, satımı ve aracılık işlemleri;**

- **Sermaye piyasası araçlarının alım ve satımı ile geri alım veya tekrar satım taahhüdü işlemleri;**
- **Sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık işlemleri;**
- **Daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık maksadıyla alım satımının yürütülmesi işlemleri;**
- **Başkaları lehine teminat, garanti ve sair yükümlülüklerin üstlenilmesi işlemleri gibi garanti işleri;**
- **Yatırım danışmanlığı işlemleri;**
- **Portföy işletmeciliği ve yönetimi;**
- **Hazine Müsteşarlığı ve/veya Merkez Bankası ve kuruluş birlikleri nezdinde oluşturulan bir sözleşme kapsamında üstlenilen yükümlülükler çerçevesinde alım satım işlemlerine ilişkin piyasa yapıcılığı;**
- **Faktöring ve forfaiting işlemleri;**
- **Bankalararası piyasada para alım satımı işlemlerine aracılık;**
- **Finansal kiralama işlemleri;**
- **Sigorta acenteliği ve bireysel emeklilik aracılık hizmetleri ve kurulun belirlediği diğer faaliyetler bankacılık faaliyeti sayılırlar.**

Banka kavramını tanımlarken genellikle dikkat ettiğimiz iki önemli öge, bankanın halktan tasarruflarını topladığı ve bunları ihtiyacı olan gerçek ve tüzel kişilere faiz geliri karşılığında kredi olarak vermesiydi. Kısacası, sadece tanımı dikkate aldığımızda bankanın mevduat toplama ve kredi verme faaliyetlerinde bulunduğu anlaşılmaktadır. Bankanın bu iki görevi dışında ekonomiye doğrudan etki ettiğini ve birçok faaliyette bulunduğunu görmekteyiz. O halde banka sadece mevduat toplayan ve ihtiyacı olan kişilere kredi sağlayan bir birlik değil ekonomik hayata çok büyük etkisi ve faydası olan işlemleri de yapmakla yükümlü olan bir tüzel kişiliktir.

Örneğin, son yıllarda ekonomik hayatta kredi kartı ve internet bankacılığının ve iletişim teknolojisinin kullanılmaya başlanması bankacılık hizmetlerinin daha kolay yapılmasını sağlamaktadır.

Bankacılık işlemlerini **mevduat, krediler, kambiyo, bankacılık hizmetleri ve bireysel bankacılık işlemleri olmak üzere beş ana başlık altında toplayabiliriz.**

Mevduat

Bankalar kendi öz kaynaklarını değil yabancı kaynakları fon olarak kullanılmak amacıyla kurulmuş finansal araçlardır. Bankaların en önemli yabancı fon kaynağını mevduat hesapları oluşturur. Burada belirtmemiz gereken nokta, bankalar açısından mevduatın vadesi yapısı ile birlikte hangi para cinsinden yani ulusal para mı (TL) yoksa yabancı para mı (döviz cinsinden) olduğudur. Günümüz bankacılığında hem TL hesaplar, hem de yabancı para cinsinden açılan hesaplarla ilgili tüm işlemler cari hesaplar servisleri tarafından yapılmaktadır.

Türkiye’de yerleşik gerçek ve tüzel kişilerle; dışarıdan yerleşik gerçek ve tüzel kişiler adına hiçbir kısıtlamaya tabi olmaksızın vadeli ya da vadesiz Döviz Tevdiat Hesabı (DTH) açabilmektedir. Yabancı para mevduatı veya bir başka deyişle döviz tevdiat hesapları ticari bankaların ana fon kaynaklarından biridir. Ülkemizde özellikle son dönemlerde toplam mevduat içinde döviz tevdiat hesaplarının payı giderek artmış ve bu hesapların toplam değeri Türk Lirası mevduat hesaplarından fazla hale gelmiştir. **Firmalar döviz tevdiat hesaplarından özellikle ithalat bedellerinin ödenmesinde yararlanmaktadır. Ayrıca TL hesaplarda çek, senet, kredi geri ödemeleri, masraf ve komisyon tahsili gibi her türlü işlemi yapabilmek için kullanılır.**

Bankalar Kanunu’na göre yazılı ya da sözlü olarak ya da bir ivaz karşılığında istendiğinde ya da belli bir vadede geri ödenmek üzere kabul edilen paraya mevduat denir. Banka mevduatı ise en basit ifadeyle banka hesaplarına yatırılan fonlara denir.

Gerçekte mevduatlar bir bankanın mevduat yatırana karşı borçluluğunu gösteren bir kayıttır. Değişen kullanım ve geri çekme koşullarına bağlı olarak mevduatlar çeşitli tipte hesaplarda tutulur. **Ticari bankalar mevduatları vadelerine ve türlerine göre sınıflandırmak zorundadırlar.** Bankaların temel fon kaynağı olan mevduatlar bankacılık işlemleri açısından ilk sırayı almaktadır. **Hem tasarruf hesapları, hem de ticari hesaplarla ilgili işlemler bankaların cari hesaplar servisleri tarafından yapılır.** Bankaların cari hesaplar servislerinin temel işlemleri tahsil ve tediye (ödeme) olarak sınıflandırılabilir. Bunların dışında çek kullanımı ve çekli hesaplarla ilgili işlemler ; krediler ve diğer işlemler ile ilgili her türlü tahsil ve tediye mevduat hesaplarını takip eden birimler tarafından yapılır. Bu anlamda ödemelerin yapıldığı ve tahsilatların gerçekleştiği cari hesaplar servislerinin bankaların kasası olduğu söylenebilir.

Kredi

Ticari bankalar ekonominin fon ihtiyacını sağlayan kuruluşlardır.

Bankacılıkta kredi paranın mübadelesi olup; para ile ödeme vaaadinin değiştirilmesidir. Kredi veren para verip ödeme vaadi almakta, kredi alan ise para alıp ödeme vaaidinde bulunmaktadır. Kredi, belli koşullarda kişilere ödünç para verilmesi veya onların bazı yükümlülükleri için garanti verilmesi anlamına gelmektedir.

Bankacılık Kanunu’na göre izlendikleri hesaba bakılmaksızın uygulamada kredi sayılan işlemler şöyle sıralanabilir;

- Bankalarca verilen nakdî krediler ile teminat mektupları,
- Kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayri nakdî krediler ve bu niteliği haiz taahhütler,
- Satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları,
- Tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler,
- Varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar,
- Vadesi geçmiş nakdî krediler,
- Tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler,
- Gayri nakdî kredilerin nakde tahvil olan bedelleri,
- Ters repo işlemlerinden alacaklar,
- Vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler,
- Ortaklık payları ve kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler

Buna ilave olarak, kalkınma ve yatırım bankalarının finansal kiralama yoluyla sağladığı finansmanlar ile katılım bankalarının taşınır ve taşınmaz mal ve hizmet bedellerinin ödenmesi suretiyle veya kâr ve zarar ortaklığı yatırımları, taşınmaz, ekipman veya emtia temini veya finansal kiralama, mal karşılığı olan vesaikin finansmanı ve ortak yatırımlar veya benzer yöntemlerle sağladıkları finansmanlar da yürürlükteki Kanun uygulamasında kredi sayılmaktadır.

Ekonomik kalkınmanın sağlanmasında, krediler vazgeçilmez finansal kaynaklardır. Bankalar ellerinde bulunan fonlarını kredi şeklinde kullanarak varlıklarını ve gelişimlerini sürdürürler. Bu çerçevede bir ticari bankanın asli işlevi fon sağlamak, yani kredi vermektir. Çünkü bankalar kredi verebilmek amacıyla fon toplamaktadır. Bankaların, çeşitli şekillerde elde ettikleri fonların kullanımı yine değişik araçlar ile yapılır. Fon kullanımının başında yer alan kredileri türlerine göre ayırmak gerekir. Bankalar genel olarak kredilerini çeşitlendirirken, uzmanlaştıkları alanlara ağırlık verirler. Bazı uzmanlaşmış bankalar sadece uzmanlık alanı ile ilgili kredi verirler. Krediler teminatlarına göre, teminatsız (açık) ve teminatlı krediler olmak üzere ikiye ayrılır. Teminatlı krediler, kefalet karşılığı açılan krediler ile rehin ve ipotek karşılığı açılan krediler olarak ayrıştırılabilir. Kredilerin bu ayrımı, kredi açma tekniği ve kredi talep edenlerin ekonomik durumlarını yansıtması bakımından önemlidir.

Kambiyo

Kambiyo sözcüğü bankacılık açısından yabancı para cinsinden yapılan işlemleri ifade etmektedir.

Bankaların mevduat toplayıp ve diğerkaynaklardan sağladığı fonları kredi olarak kullandırmak dışında yapmış olduğu işlemlerin başında **dış ticaret işlemlerine aracılık etmek** üzere yabancı para cinsinden yapmış olduğu işlemler gelir. Ticari bankalarda **döviz tevdiat hesapları dışında diğerkambiyo işlemlerini gerçekleştirecek şubelerin kambiyo işlemleri yapmaya yetkili şube olması, bunun için de bu konuda uzman personel çalıştırması gerekir.**

Bankalar, kambiyo yetkili şubeleri aracılığıyla, ithalat, ihracat ve transit ticaret gibi dış ticaret işlemlerine aracılık ederler. Bu dış ticaret işlemlerinin bazı türleri kredili işlemlerdir. Özellikle akreditif işlemleri ve kabul kredili işlemler aracılığıyla bankalar dış ticaret işlemlerinde çoğunlukla gayri nakdî kredi kullandırır. Yani bankalar firmaların dış ticaret işlemlerinde sadece aracılık etmez, garantör olmak suretiyle gayri nakdî kredi de kullandırabilirler. Ayrıca bütün ithalat ve ihracat işlemleri için nakdî kredi kullandırmaları da mümkündür. Bunun dışında bankalar **navlun ve sigorta bedelleri** transferleri ve diğeryurtdışı işlemlere aracılık ederler. Bu işlemlere görünmeyen kalemler işlemleri adı verilir. Ayrıca yabancı para cinsinden yurtdışı teminat mektubu vermek, yurtdışı krediler ve sermaye hareketlerine aracılık etmek, yurt dışına gönderilen havaleler ve yurtdışından gelen havalelerin ödenmesi de bankaların kambiyo alanında vermiş olduğu diğerkonulardır.

Bankacılık Hizmetleri

Fon toplayıp, topladıkları fonları kredi olarak kullandırmak suretiyle ekonominin hizmetine sunmak dışında bankaların asli işlevlerinden bir diğeri de bankaların birer **ödeme merkezi** olması ve **her türlü para transferine aracılık** etmeleridir. İnsanlar arasında iş bölümü ve mübadele geliştikçe maddi para ile ödemelerin bazı sakıncaları ortaya çıkmıştır. Mübadele hacminin artması paraya ihtiyacı artırmıştır. Bunun için gerekli paranın hazırlanması, bir yerden bir yere taşınması, saklanması, yönetimi masraflıdır, zaman kaybına neden olur, güvenlik istemektedir. Bunu açıklayabilmek için bütün alacak ve borçlarını para ile kapatan büyük bir ticari işletmenin sadece para saymanın neden olacağı zaman kaybını ve giderlerini düşünmek yeterlidir. Uzak yerler arasında para kullanarak ödemeler daha masraflı ve zordur. Bankaların, bir finansal aracı olarak, gerçekleştirmiş oldukları en önemli hizmetler gerçek ve tüzel kişilerin ödeme işlemlerine aracılık etmeleridir. Nakit para ödemeleri dışında en önemli ödeme kalemi ise çek ve senet gibi kıymetli evrakların bedellerinin tahsil edilmesi ve ödenmesidir. Birçok bankacılık işlemlerinin yapılmasında önemli bir işlevi olan cari hesaplar, ekonomide özellikle bankacılık işlemlerinde büyük önem taşır. Çünkü **cari hesaplar aracılığıyla borç ve alacakların mahsubu ve çek aracılığıyla dolaşımı açısından da bir ödeme kolaylığı yaratılmış ve böylece nakdî ödeme maliyetleri ortadan kaldırılmıştır.**

Cari hesap, mali kurumların yapmış oldukları anlaşma gereğince kısa süreli parasal işlemleri dolayısı ile likidite yatırılan ve çeken müşteriler emrine hazır tuttıkları mali fondur.

Cari hesapları genellikle bankalar açar. **Cari hesaplara, cari hesap sahibi ve üçüncü kişiler para yatırabilirler.** Bankalar, nakit, çek, döviz, kupon ve ödeme süresi gelmiş tahvillerin cari ödemelerle kullanımını kabul ederler. Cari hesaplar, büyük hareket gösteren fonlardır. Cari hesaba bir günde birden fazla para yatırılabilir ya da cari hesaptan çekilebilir.

Cari hesap sahibinin, hesabından çekebileceği para miktarına provizyon denir.

Ticari bankalar cari hesap kredileriyle mevduat (kaydı para) ve satın alma gücü yaratır.

Bir diğer önemli bankacılık hizmeti de bankaların sermaye piyasası işlemlerine aracılık etmeleridir. Yani, **bankalar kaynaklarının bir kısmını tahvillere ve hisse senetlerine plase edebilirler; şirketlerin tahvil ve hisse senedi ihracına aracı olurlar; müşterileri namına tahvil ve hisse senedi alıp satarlar; müşterilerin tahvil ve hisse senetlerini muhafaza ve idare ederler; tahvil ve hisse senetlerine açtıkları kredilere teminat olarak kabul edebilirler. Bankaların vermiş oldukları hizmetlerin başlıcaları şunlardır:**

- **Kiralık Kasalar,**
- **Ticari Senetlerin Tahsili,**
- **Fatura Tahsili ve Ödenmesi,**
- **Kupon Tahsili, Pay Senedi ve Tahvil Kupon ve Anaparalarının Ödenmesi,**
- **Mali ve Ticari Bilgi Toplama,**
- **Sigortalama İşlerinde Aracılık,**
- **Havale İşlemleri,**
- **Teminat ve Kefalet Mektupları Verilmesi.**

Bireysel Bankacılık İşlemleri

Dünya da ve Türkiye’de özellikle 1980 sonrasında bireysel bankacılık işlemlerinin bankacılık işlemleri içindeki yeri artmaya başlamıştır.

Teknolojinin gelişmesi ve tüketimin ve ödemelerin yoğunlaşması ile birlikte bankalar kaynaklarının bir kısmını ticari işletmelere ve tacirlerin dışında kredi ihtiyacı olan kişilere sunmaya başlamışlardır ve bunun toplam krediler içindeki hacmi artmaya başlamıştır. **Buna bireysel krediler ya da tüketici kredileri adı verilmektedir.**

Tüketici kredileri (bireysel kredi) ticari amaçlar dışında kullanılan kredilere verilen genel isimdir. Tüketici kredilerinin yanı sıra bankalar bireylere kredi kartları ve ATM olmak üzere değişik hizmetler sunmakta ve ürünlerini çeşitlendirmektedirler. Bireysel bankacılık işlemlerinden elde edilen gelirler bankacılık işlemlerinin en önemli gelir kalemi haline gelmiştir. Bireysel Bankacılık ürünleri sonuç olarak bankaların müşterileri için çıkardıkları veya geliştirdikleri birer üründür. Bu ürünler sayesinde kişiler gelirlerini arttırmayı hedeflerler ya da yapmakla yükümlü oldukları bazı hizmetleri bankalara yüklemiş olurlar. Bankalarda sundukları bu ürün ve hizmetlerle kişilerin hayat şartlarını kolaylaştırmayı ve kendilerine gelir elde etmeyi amaçlarlar. Bu ürünlerden ya da hizmetlerden en basiti olan otomatik ödeme talimatı ile kişiler uzun sıralar beklemeden ya da zamanlarını harcamadan faturalarını ödeme şansı bulabilmektedir. Bu sayede bankalar da anlaşma yaptıkları kurumlardan gelir elde etmiş olmaktadır. Bireysel krediler bazı durumlarda nakit ihtiyacı çeken kişilerin, isteklerini yerine getirmesinde onlara yardımcı olan en önemli araç olabilmektedir. Kişiler böyle bir kredi imkanı olmasa isteklerini o an karşılayamayacaklardır. Bankalarda sundukları bu krediyle faiz ve komisyon geliri elde ederek kendisine kaynak yaratabilmektedir.

Ayrıca kredi kartları da yine bireysel kredi gibi insanların yaşam seviyelerini artırıcı birer araç olarak düşünülebilir. Kişilerin nakit olarak ulaşamayacakları ürünlere kredi kartı sayesinde üstelik taksitte yapılarak kolayca ulaşabilmektedir. Ayrıca son ödeme tarihlerinde ekstre borçları ödendiği takdirde nakit avans hariç olmak üzere herhangi bir faiz tahakkuku da

olmayacaktır. Sonuçta kredi kartları da düzenli kullanıldığı ve düzenli ödeme yapıldığı takdirde kişilerin yaşamını kolaylaştıran bir araçtır.

Bu ürünlerin yanında bankalar müşterilerine hayatlarını ya da eşyalarını **sigortalama** imkanı sağlamaktadır. Sonuçta kişiler şu anda elde ettikleri menkul ya da gayrimenkulleri deprem, su baskını gibi afetler ya da hırsızlık, gasp gibi istenmeyen olaylarla kaybedebilirler. Sigorta sayesinde yeniden eski mali durumlarına kavuşabilme şansı olmaktadır ya da insanlar bireysel emeklilik sistemine katılarak gelecekteki yaşamlarını garanti altına alma imkanına sahip olabilmektedirler. Türkiye’de tüm bankalarda bu ürünlerin tümüne yakını yer almaktadır. Sonuç olarak bireysel bankacılık ürünleri ile bankalar kişilerin yaşam standartlarını yükseltici ve koruyucu hizmetler sunmaktadırlar.

Bankacılık Sistemi

Bankalar, sadece ülkemizde değil hemen her ülkede finansal sistemin, hatta ekonominin başlıca aktörü konumundadırlar. Bir bütün olan bankacılık sektörünün içinde bulunduğu durum ile genel ekonomik durum birbirine paralel özellikler arz eder. **Bankacılık sektörü sağlıklı ise genel ekonomide de olumlu gelişmeler olacaktır.** Bankacılık sektöründe sorunlar olduğunda ise bu durum sadece sektörü değil ülke ekonomisini de olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle başta yasal düzenlemeler olmak üzere bankacılık sektörünü oluşturan bankaların faaliyetlerini düzenleyen ve denetleyen bir kurumsal yapıya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kurumsal yapı bir ülkenin bankacılık sistemini oluşturur. Türkiye’de de bankacılık faaliyetlerini düzenleyen ve denetleyen yasal düzenlemeler ve sektörün sağlıklı bir biçimde işleyişini temin etmeye çalışan kurumlar vardır.

Türk bankacılık sektörünün merkez kuruluşu ticari banka işletmeleridir. **Bankacılık Kanunu** temel düzenleme konusu olarak ticari banka işletmesini temel almakta ve **ticari bankaların kuruluşu, faaliyeti, denetimi ve sona erişti hakkında düzenleyici hükümler öngörmektedir.** Bu düzenlemede hakim olan görüş, **bankaların kamu hizmeti gördükleri** kabul edilerek, **kamu otoritesinin gözetimi altında bulundurulmaları gerektiği düşüncesidir.** Bu temel görüş çerçevesinde bankacılık sektörünü gözetip denetlemek üzere, temel bir kuruluş olarak **Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu** kurulmuştur. Bu kurum ile bugüne dek bankalar üzerinde sürdürülen gözetim ve denetimin politik karakterine son vererek buna temelde yönetsel idari bir nitelik kazandırılmaya çalışılmaktadır. Yürürlükten kaldırılan 3182 sayılı Kanunda, Hazine Müsteşarlığı’nın bağlı bulunduğu Bakana bankaların denetimi konusunda geniş yetkiler tanınmış iken, 4389 sayılı Bankacılık kanunu ile temelde Kanunun ve ilgili diğer mevzuatın uygulanmasını sağlamak, uygulamayı denetlemek ve gerekli önlemleri almak ve böylece halkın tasarruflarını güvence altına alınmasını sağlamak üzere yönetsel ve mali özerkliğe sahip bir kurum olan **Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu kurulmuştur.**

Bankacılık sektörünün en üstünde yer alan bu bağımsız yönetsel kuruluştan sonra, bankalar ile ilgili olarak, özellikle mevduat ve kredilere yönelik düzenleyici hükümler getirmek ve getirdiği bu düzenlemelere bankaların uygun hareket edip etmediklerini denetlemek yetkileri ile donatılmış olan **T.C. Merkez Bankası** gelmektedir.

Bankacılık sektörünün bir diğer önemli kuruluşu ise tasarruf mevduatını sigorta etmek üzere kurulmuş olan kamu tüzel kişiliğine sahip **Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’dur.**

Bankacılık Kanunu'na göre, bu fon Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından yönetilmekte ve temsil olunmaktadır. Mevduat Sigorta Fonu'nun tasarruf mevduatının sigorta yanında, bir diğer önemli işlevi de mali durumu bozulmuş olan bankalara, bu durumdan kurtulmaları için gerekli mali desteği sağlamaktır.